Täysistunto

Torstai 24.1.2019 klo 16.01—17.34

2.1. Suullinen kysymys sote-uudistuksen säästötavoitteen toteutumisesta (Anneli Kiljunen sd)

Suullinen kysymys SKT 236/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Aloitetaan. Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä, edustaja Kiljunen, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.01 **Anneli Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Eilen hallituksen sote-esitys sai jälleen kylmää kyytiä, tällä kertaa talouspolitiikan arviointineuvostolta. Talouspolitiikan arviointineuvosto toistaa jälleen, että sote-uudistuksen 3 miljardin euron säästön toteutuminen on hyvin epätodennäköistä. Tämän lisäksi he toteavat, että tiukka säästötavoite voi vaarantaa palveluiden laadun ja ihmisten mahdollisuuden saada tarvittavat palvelut. Nämä ovat vakavaa viestiä. Arviointineuvosto sanoo taloudesta sanatarkasti näin: ”Koska kustannussäästöt ovat hyvin epävarmoja, niiden käyttäminen uudistuksen tärkeänä perusteena on kyseenalaista.” Arvoisa valtiovarainministeri Orpo, miten suhtaudutte tähän talouspolitiikan arviointineuvoston hyvin vakavaan kritiikkiin?

16.03 **Valtiovarainministeri Petteri Orpo** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin suomalaisten terveyspalveluiden osalta pidän vielä suurempana riskinä sitä, että uudistusta ei saada eteenpäin, paljon suurempana riskinä, kun katsoo, kummoiset haasteet meillä on 2020-luvulla. Tunnistan arviointineuvostosta heidän huolensa, jonka he ovat aikaisemminkin tuoneet esille, ja ennen kaikkea se toteaa myöskin sen, että on vaikea arvioida säästöjä. Mutta siinä on kyse siitä, että kun uusi järjestelmä rakennetaan, ajetaan sisälle, toimeenpannaan maakunnissa suomalaisten huipputekijöiden toimesta, niin siinä ratkaistaan viime kädessä se, toteutuvatko säästöt, luodaanko ne uudet maakunnan kokoiset järjestämisalueet, joissa hoitoonpääsy on sujuvaa, joissa palveluketjut pelaavat, joissa se tuotanto on tehokasta, joissa hyödynnetään tiedonkulkua, nykyaikaisia tapoja. Siellä ratkaistaan viime kädessä se, että tämä toteutuu, ja minä uskon suomalaisiin ammattilaisiin, että he tekevät hyvän soten, kunhan nyt saadaan vain täältä talosta päätös ulos.

16.04 **Anneli Kiljunen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Alun perin sote-uudistuksen tavoitteena oli, että jokaiselle suomalaiselle voitaisiin taata paremmat palvelut, jotta ihmiset pääsisivät lääkäriin ja tulisivat hoidetuiksi. Tämä oli meidän kaikkien yhteinen tavoite. Mutta tämä ei ole kuitenkaan toteutumassa, sillä perustuslakiasiantuntija, professori Juha Lavapuro toteaa muun muassa näin: ”ehdotus näyttää johtavan siihen, että pal-

jon palveluja tarvitsevien ihmisten asema vain heikkenee eli eriarvoistuminen oikeastaan vain lisääntyykin". Samoin perustuslakiasiantuntija, professori Tuomas Ojasen mukaan "perusasetelmassa on paljon ongelmia, riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden yhdenvertaisessa takaamisessa kaikille ihmisille, ja erityinen huolenaihe näyttää liittyvän paljon palveluita tarvitseviin". Arvoisa pääministeri, voitteko hallituksenne puolesta luvata, että tämä uudistus turvaa jokaiselle ihmiselle paremmat sosiaali- ja terveyspalvelut?

16.05 **Pääministeri Juha Sipilä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin näistä taloudellisten vaikutusten arvioinneista. Se on aina vaikeaa, kun arvioidaan tulevaisuutta. Arviointineuvosto on itsekin todennut, että kilpailukykysopimuksen arviointi heillä meni pieleen — samoiten meni työllisyysasteen arviointi pieleen. Tässäkin tehdään nyt tällä hetkellä alustaa, siten että me ikään kuin kaavoitamme 18 tonttia ja niihin rakennetaan talot, ja se lopputulos riippuu siitä, kuinka hyvät rakentajat me saamme sinne rakentamaan ja millä innolla sitä toimeenpannaan ja rakennetaan. Me annamme nyt raamit, ja minä uskon, että maakunnista löytyy siihen hyvät ja innokkaat rakentajat. Uudistuksen lähtökohta on se, että palvelut paranevat ja kustannukset pienenevät, ja tämä kaikki antaa sille erinomaiset edellytykset. Mutta niiden arviointi eteenpäin on äärimmäisen vaikeaa, ainakin lupausten antaminen siitä, koska se riippuu siitä, kuinka hyvin me kaikki toimeenpanemme tämän hyvän uudistuksen.

Puhemies Paula Risikko: Pyydän nyt niitä edustajia, jotka haluavat esittää lisäkysymyksiä, ilmoittautumaan painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan.

16.06 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä soten käsittely on ollut niin, voi sanoa melkein, pitkäpiimäistä, että ne tavoitteet ovat kyllä jo moneen kertaan unohtuneet, ja onkin hyvä palauttaa ne mieleen.

Ensimmäinen oli terveyserojen kaventaminen. Meillä hyvin toimeentuleva, koulutettu, hyvältä asuinalueelta tuleva mies elää melkein 10 vuotta pitempään kuin mies, jolla on alhainen koulutus, joka tulee huonommalta asuinalueelta tai jolla on pieni tulotaso.

Saumattomat hoitoketjut tuli toteuttaa, ylikansallisia yhtiöitä suitsia, samoin kustannusten tasoa hillitä. No, nyt arviointineuvosto on arvioinut, että on täysin kyseenalaista, tulevatko nämä tavoitteet toteutumaan. Oman maakuntani osalta ollaan leikkaamassa sote-rahoitusta 33 miljoonaa euroa. Eli nämä päättäjät ovat heti sen edessä, että taksoja ja maksuja on korotettava tai palveluja leikattava.

Arvoisa ministeri, onko tässä jäljellä enää mitään näistä soten alkuperäisistä tavoitteista?

16.08 **Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! — On jäljellä. Tämä kysymys, joka oikeutetusti opposition toimesta nostetaan nyt kyselytunnin pääkysymykseksi: haluan muistuttaa siitä, että hallituksen puolelta tässä esityksessä ei ole sen isossa kuvassa esitetty muutoksia kesän 2018 jälkeen. Viimeisimmän tilannekuvan hallituksen tahtotilasta antoi vastineemme, jonka toimitimme sosiaali- ja terveysvaliokunnalle perustuslakivaliokunnan käsittelyn jälkeen. Ensimmäiset osat tästä lakikokonaisuudesta on toimitettu eduskunnalle jo keväällä 2017. Siitä huolimatta, että käsittelyssä on nyt ikään kuin uusina kysymyksinä, mihin kaikkeen tämä vaikuttaa, on tärkeä muistuttaa, että mitään uusia tietoja hallituksen puolelta emme ole antaneet, vaan

tämä prosessi on nyt vahvasti eduskunnan ja sen valiokunnan käsissä. Näihin mainittuihin erinomaisen tärkeisiin seikkoihin esityksen vaikutuksista ja esityksen vastaamisesta alkuperäisiin tavoitteisiin hallitus vastaa: kyllä, esitys tulee vastaamaan näihin, sen arvion tekee viime kädessä perustuslakivaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta.

Puhemies Paula Risikko: Ja ministeri Orpo täydentää vielä.

16.09 **Valtiovarainministeri Petteri Orpo** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jos tulevan uudistuksen lopullisia talouslukuja on vaikea arvioida, kuten arviointineuvosto sanoo, niin sen voin sanoa, että jos ei uudistusta tehdä, niin on aivan varmaa, että kunnissa, sairaanhoitopiireissä, kuntayhtymissä joudutaan tekemään leikkauksia, koska nykyinen rakenne on tehoton. Lukemattomat kunnat ja kuntayhtymät ovat ajautuneet tilanteeseen, jossa voimavarat eivät riitä ihmisten peruspalveluiden, sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamiseen. Jos tämä ei mene läpi, niin silloin me jatkamme nykyjärjestelmällä x vuotta, ja se tarkoittaa leikkauksia sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Uudistus pitää tehdä. Tässä on kuitenkin ne perusraamit, jotka ovat lähes jokaisen eduskuntaryhmän hyväksymiä, mennään tällä eteenpäin. Luotetaan, niin kuin sanoin, suomalaisiin huippuosaajiin sosiaali- ja terveyspalveluissa. Tuetaan hyvää johtamista, kun tätä uudistusta lähdetään tekemään, tuetaan sitä työtä, mitä maakunnissa jo tehdään, yli puoluerajojen hyvää yhteistyötä. Nyt on vain aika tehdä määrätietoisesti päätöksiä ja turvata sitä kautta suomalaisten tärkeät sosiaali- ja terveyspalvelut.

16.10 **Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin, tavoitteet olivat erittäin oikeat siinä, miten huolehditaan jokaisen suomalaisen pääsystä terveydenhuoltoon, ja nykyistä paremmin. Mutta nyt on kyllä käynyt niin, että joka ikinen viikko on tullut uutta ja huolestuttavaa tietoa näiden tavoitteiden toteutumisesta.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta kävi osaltaan lävitse tätä talouspuolta, että ovatko nämä säästöt toteutumassa. Ja masentava totuus on, että kaikilla sisään kävelleillä asiantuntijoilla oli yhteinen viesti. Heidän käsityksensä on, että tällä mallilla, jonka hallitus on valinnut, näitä säästöjä ei tulla tavoittamaan. Jopa yksityisen puolen toimijat, jotka ovat nyt tarjonneet palveluita, sanovat, että nämä hallituksen viimeiset muutokset heidän kannaltaan johtavat siihen havaintoon, kun erikoissairaanhoito ja perusterveydenhuolto uudelleen eriytetään, että he eivät näe, että säästöjä tulee. Siis viestit ovat todella huolestuttavia.

Siksi kysyn, miten tämä Ahvenanmaan tieto nyt vaikuttaa asiaan. Nyt on kerrottu, että hallituksessa on erimielisyys siitä, miten Ahvenanmaan asiat hoidetaan tässä yhteydessä. [Puhemies koputtaa] Voiko se vielä vaarantaa tämän koko uudistuksen?

16.11 **Pääministeri Juha Sipilä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ahvenanmaakin liittyy sote-uudistukseen sillä tavalla, että tässä muuttuu rahoituksen rakenne, ja Ahvenanmaa täytyy ottaa tässä valmistelussa huomioon. Hallitus on käynyt Ahvenanmaan maakunnan kanssa keskusteluja, ja virkamiehillä on ollut kaksi erilaista käsitystä siitä, pitäisikö tämä asia hoitaa tällä vaalikaudella vai vasta seuraavalla vaalikaudella. Meillä on kaksi käsitystä virkamiehiltä, ja nyt odotamme sitä, mitä perustuslakivaliokunta tästä sanoo, ja toimimme tietysti sen mukaisesti.

Täällä on viitattu moneen kertaan perustuslakivaliokunnan käsittelyyn, ja minusta me olemme vähän liukkailla jäillä kansanedustajina silloin, koska perustuslakivaliokunta on

se ylin elin Suomessa, jolla on ihan suvereeni valta siihen, miten perustuslakia tulkitaan. Nyt nämä asiat ovat perustuslakivaliokunnan käsittelyssä. Meidän pitäisi antaa aivan ehdoton työrauha perustuslakivaliokunnalle tehdä työnsä loppuun, ja sitten toimimme taas sen mukaisesti, niin kuin olemme tähän saakkakin toimineet.

16.12 **Mika Niikko ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Alkuperäisiin tavoitteisiin kuuluu terveyserojen kaventamisen lisäksi myös se 3 miljardin euron säästö tästä tulevasta kustannuskehyksestä, eikö niin? Ja tästä säästötavoitteesta noin 1,7 miljardia oli terveyspalveluiden säästöt. Siitä taas kun mennään alaspäin, 700 miljoonaa pitäisi säästää vanhusten palveluista. Nämä olivat niitä alkuperäisiä tavoitteita. Sitten kun me kuulimme valtiovarainvaliokunnassa asiantuntijoilta, niin kaikki olivat yksimielisiä siitä, että näitä säästöjä ei tulla tällä mallilla saavuttamaan. Me emme saaneet tietää edes miljarditarkkuudella, kuinka paljon kustannukset tulevat kasvamaan. Elikkä tämä kelkka kääntyi aivan toisinpäin kuin se, mitä hallitus alkujaan lähti tavoittelemaan elikkä kustannuskehyksen säästöjä.

Kysynkin arvoisalta ministeriltä sitä, mitä te sanotte niille kotihoitajille ja niille omaishoitajille ja monelle muulle, jotka kotona tekevät tätä arvokasta työtä. Nimittäin 40 prosenttia ympärivuorokautisten asumispalveluiden asiakkaista pitäisi siirtää kotihoitoon tulevaisuudessa, jotta ne säästöt saadaan. Mitä te sanotte niille, jotka tällä hetkellä vaihtavat alaa juuri sen takia, että tälläkään hetkellä se [Puhemies koputtaa] resurssi ei riitä, mitä he tarvitsevat työssään?

16.14 **Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niille ihmisille, jotka hoitavat omaistaan, vastaan mielelläni, että tämän uudistuksen myötä esimerkiksi omaishoidon tuen piiriin pääsemisen reunaehdot yhdentyvät ja yhdenmukaistuvat. Sen sijaan että nykyisin eri kunnissa asuvat, naapurikunnissakin, voivat saada eri kriteerein euroja ja tukea omaishoitajuudelleen, jatkossa nuo reunaehdot ovat koko maakunnan kokoisia.

Lisäksi tiedostan, että kaikki eduskuntapuolueet ovat olleet sitoutuneita siihen tavoitteeseen, johon sote-uudistus osaltaan pyrkii rakenteiden osalta: että me vahvistamme kotiin vietäviä palveluita ja yhteiskunnallista muutosta laitosvaltaisesta hoidosta kohti kotona olevaa turvallista asumista. Tämän uudistuksen säästövaikutukset eivät ole yksiselitteisiä arvioida, emmekä voi väittää suomalaisille, että rakenteet tuottaisivat säästöä, vaan jos saamme vihdoin kymmenen vuoden valmistelun tai pidemmänkin ajanjakson kuluttua yhteisen käsityksen siitä, mikä on palveluiden organisaatio ja hallinto, on sen jälkeen mahdollisuus paljon paremmin keskittyä palveluiden sisällön tehokkuuteen ja myöskin työnteon parantamiseen [Puhemies koputtaa] näissä rakenteissa. On osoitettu, [Puhemies: Aika!] että mahdollista se kyllä on.

16.15 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Saarikko, minusta te nimenomaan nyt sivuutatte tämän kysymyksen rakenteista.

Jos katsoo eilen ilmestynyttä talouden arviointineuvoston lausuntoa ja sitten toisaalta VATTin lausuntoa, niin niissä molemmissa kiinnitetään huomiota siihen, että tämä kehys, jolle sote-uudistus rakentuu, on epäuskottava nimenomaan säästöjen kannalta. Koska maakunnille ei anneta verotusoikeutta, niillä ei ole mahdollisuutta ikään kuin pitkällä aikajänteellä suunnitella omia palveluitaan, omaa tuotantoaan sillä tavalla, että palvelut turvattai-

siin kaikille kansalaisille ja samalla olisi mahdollisuus itse pohtia, mistä niitä säästöjä tulee. Samaan aikaan asiantuntijat varoittavat, että kun maakunnilla tulee olemaan liian pienet resurssit, niin kaikkein eniten kärsivät nämä paljon palveluita tarvitsevat ihmiset. Tästä valtiosääntöoppineet varoittavat teitä. Ja samaan aikaan te tuotte sitten asiakasmaksulain, joka edelleen lisää sadoilla euroilla vuodessa näiden kaikkein köyhimpien, kaikkein eniten sairastavien ihmisten kuluja. [Puhemies: Aika, kysymys!] Ihmetyttää, miksi te ette kuuntele ketään asiantuntijoita vaan viette tätä uudistusta härkäpäisesti eteenpäin.

16.16 **Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän kovaan syytökseen vastaan toki mielelläni.

Ensinnäkin mitä tulee näihin kustannusarvioihin: Hallitus on käyttänyt niiden valmistelussa muun muassa Nordic Healthcare Groupia, joka on tehnyt ehkä Suomen tunnetuimpia konsulttiarvioita nykytilan ja tämän uudemman mallin vertailussa. On myös totta, kuten jo aiemmin totesin, että kustannusten arviointi ei ole erityisen helppoa, varsinkin — mitä tässä keskustelussa ei välttämättä aina muisteta mainita — kun joka tapauksessa Suomessa niiden yhteisten varojen tarve, joita käytetään sosiaali- ja terveyspalveluihin, tulee kasvamaan merkittävästi. Me tulemme joka tapauksessa tarvitsemaan valtavasti lisää euroja suomalaisten iäkkäiden ihmisten palveluihin ennen muuta. Liki jokaisessa maakunnassa me kohtaamme uudenlaisen tilanteen väestön huoltosuhteessa, ja se tarkoittaa, että me käytämme joka tapauksessa enemmän rahaa. Nyt kysymys kuuluu, kuinka paljon enemmän me joudumme käyttämään kuin nyt, enkä ole aivan varma edustajan puheenvuoron jälkeen, toivotteko te, että toteutamme tehokkaampaa taloutta, vai toivotteko nimenomaan, että käyttäisimme vielä enemmän rahaa näihin palveluihin.

16.18 **Hannakaisa Heikkinen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Surullista tässä keskustelussa, mitä käydään tässä salissa ja myös tämän talon ulkopuolella, on se, että tuo tuleva maakunta- ja sote-uudistus nähdään mörkönä sen takia, mikä on vallitseva tilanne nyt. Tässäkin äsken puheenvuorossa puhuttiin ylikansallisten yhtiöitten tulevasta ryöstökalastuksesta, ja pelotellaan, että tämä markkinamalli tämän mahdollistaa. Mutta, hyvät ihmiset, tätä tapahtuu jo nyt. Ja juuri tämän takia me tarvitsemme maakunta- ja sote-uudistuksen, jossa meillä on maakunta antamassa raamit sille, kuka toimii ja miten toimii.

Toinen asia on se, että kuka arvioi sen, mitä tapahtuu, jos tätä uudistusta ei tehdä. Tällä hetkellä väitän — ja uskon, että moni perustuslakiasiantuntija on samaa mieltä — että ihmiset eivät ole tasa-arvoisessa asemassa sosiaali- ja terveyspalvelujen saavutettavuudessa. Tämän takia me teemme tämän uudistuksen. [Puhemies: Kysymys!] Ja kysymys ministerille: mitä me voisimme tehdä, että julkisuudessa puhuttaisiin asioista oikeilla nimillä ja tiedettäisiin ja muistutettaisiin, minkä takia Suomi tarvitsee tämän uudistuksen 14 vuoden teon jälkeen?

16.19 **Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskityn ensisijaisesti tukemaan sitä — en niinkään uudistukseen liittyvää julkisuuskuvaa, mikä toki on sekin tärkeää — mutta ehkä suomalaiset eniten tältä talolta odottavat sitä tietoa, tuleeko tätä uudistusta vai ei. Ja jokaiseen kysymykseen olen parhaan kykyni mukaan yrittänyt tässäkin salissa vastata, kun on tiedusteltu tämän uudistuksen mahdollisia vaikutuksia. Se on tosiseikka, että riskitön ei koskaan ole mikään näin iso uu-

distus, mutta olemme yrittäneet parhaan kykymme mukaan myös perustella, miksi tätä isoa uudistusta tarvitaan ikääntyvässä Suomessa, jossa sen lisäksi iso muuttuva tekijä on vaikkapa sairaala- ja terveyskeskuskiinteistöt, joissa tiedämme olevan paljon korjaamistarvetta, puhumattakaan palveluiden sisällöstä ja opposition aivan oikein esille nostamasta ihmisten eriarvoisuuden torjumisesta terveyserojen näkökulmasta.

Yksityisen ja julkisen terveydenhuollon ja sosiaalipalvelun osalta haluan todeta saman, mikä ehkä kysymyksissäkin on jo noussut esiin: Yksityisiä terveyspalveluita ja sosiaalipalveluita on jo Suomessa. On kuntia, joissa pitkälti yli puolet palveluista toteutetaan ostoina yksityiseltä. Tämä uusi malli poikkeaa [Puhemies koputtaa] siltä osin, että jatkossa ihmiset saavat valita julkisen ja yksityisen väliltä. Ainoan ehkä isomman poikkeuksen tekee Helsinki, edustaja Alanko-Kahiluodon kotikaupunki. Täällä juurikaan [Puhemies: Aika!] yksityisiä palveluita ei julkisella rahalla ole ostettu, [Puhemies koputtaa] ja se on johtanut siihen, että ihmiset omalla rahallaan [Puhemies koputtaa] hankkivat yksityisiä palveluita poikkeuksellisen paljon.

Kysymyksen käsittely päättyi.